

УДК 911.3

*В. В. Корнілова,
к. і. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Міжнародний університет фінансів, м. Київ
Н. В. Корнілова,
к. з. н., доцент, викладач, Київський професійний коледж
з посиленою військовою та фізичною підготовкою, м. Київ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО РИНКУ СВІТУ

V. Kornilova,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of Department
of Economics and Entrepreneurship, International University of Finance, Kyiv
N. Kornilova,
Candidate of Geographical Sciences, PhD, Lecturer
of Kyiv Professional College with intensive military and physical training, Kyiv

THE MAIN TRENDS OF WORLD CRUISE MARKET DEVELOPMENT

У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку світового круїзного ринку. Аналізується стрімкий розвиток круїзного туризму в світі в останні десятиліття. Впродовж останніх десятиліть ринок морських круїзів демонстрував значне збільшення і стабільний приріст. На світовому круїзному ринку спостерігається дуже висока концентрація флоту в руках небагатьох круїзних компаній, які контролюють майже 85% ринку круїзних послуг. Світовий ринок індустрії морських круїзів ділять 20 спеціалізованих компаній, які, у свою чергу, належать до 4 великих груп. Розвиток круїзного туризму має синергетичний ефект для розвитку місцевої економіки: збільшення надходжень до бюджетів всіх рівнів; створення нових робочих місць у сферах, задіяних для обслуговування круїзного судноплавства; рекламування туристичних можливостей регіону (країни в цілому); розширення можливостей для міжнародного співробітництва; залучення інвестицій у розвиток транспортної та туристичної інфраструктури тощо.

The article considers modern tendencies of development of the world cruise market. The rapid development of cruise tourism in the world in recent decades has been analyzed. Over the past decades, the market for sea cruises has shown a significant expanse and a steady increase. On the world cruise market, there is a very high concentration of fleet in the hands of a few cruise companies, which control almost 85% of the cruise market. The world market for maritime cruises industry is divided between 20 specialized companies, which in turn, belong to 4 large groups. The development of cruise tourism has a synergistic effect for the development of the local economy: increasing revenues to the budgets of all levels; creating new jobs in the areas involved in cruise shipping services; advertising of tourism opportunities of the region (country as a whole); expanding opportunities for international cooperation; attraction of investments in the development of transport and tourist infrastructure, etc.

Ключові слова: круїзи, круїзний ринок, морські круїзи, річкові круїзи, морські подорожі, річкові подорожі, круїзний туризм, Міжнародна асоціація круїзних ліній (КЛІА).

Key words: cruise, cruise market, sea cruises, river cruises, sea travel, river travel, cruise tourism, Cruise Lines International Association (CLIA).

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Круїзний туризм є універсальним видом туризму, який поєднує у собі практично всі його форми, а також об'єднує різні види сервісу та організації дозвілля (у т.ч. готельне обслуговування, ресторанний бізнес, екскурсійну діяльність). Як і наземний туризм, круїзний поділяється на в'їзний та виїзний, кожний із

яких передбачає наявність та використання різних об'єктів туристичної, портової та міської інфраструктури.

Упродовж останніх 20 років щорічний приріст вартості круїзної індустрії у світі складає (в середньому) 7,4%. Кількість круїзних туристів щорічно збільшується на 1 млн осіб [9].

За даними досліджень TripBarometer (найбільшим у світі опитуванням подорожуючих та власників готелів, у рамках якого аналізуються відповіді понад 44 тис. респондентів з різних країн) кожний п'ятий подорожуючий повідомив про те, що хоче вперше вирушити в круїз у 2016 р. [15].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченням специфіки круїзного туризму та його місця в міжнародному туризмі, географії круїзних маршрутів займалися Александрова А.Ю., Біржаков М.Б., Долматов Г.М., Надточій В.Г. Стан та перспективи розвитку круїзного туризму в світі та Україні вивчали Данчик М.М., Кізілова Є.Ю., Тищенко Є.А., Зацепіна Н.О., Дем'яненко А.Г., Соловйов А.А., О.В. Тищенко, А.О. Филипенко, Антоненко І.Я., Мельник І.Л. та ін.

ЦІЛІ СТАТТІ

Круїзний туризм поділяється на морські круїзи — зазвичай подорожі замкненим колом із радіальними поїздками з портів до внутрішніх районів країн; та річкові круїзи — подорожі водним транспортом внутрішніми водними артеріями (річками, озерами, каналами) [1, с. 296].

Організацією морських і річкових подорожей та круїзів займаються спеціалізовані туристичні компанії й бюро, більшість із яких створюється при пароплавствах або комерційних судноплавних компаніях.

У 2012 р. була створена Міжнародна асоціація круїзних ліній (КЛІА) — організація міжнародного рівня, що об'єднує та представляє інтереси компаній, турагентств та асоціацій, задіяних у глобальному круїзному секторі.

Впродовж останніх десятиліть ринок морських круїзів демонстрував значне збільшення і стабільний приріст. На світовому круїзному ринку спостерігається дуже висока концентрація флоту в руках небагатьох круїзних компаній, які контролюють майже 85% ринку круїзних послуг. Їх представництва розташовані у всіх країнах світу [3]. Розглянемо основні показники та сучасні тенденції розвитку світового ринку круїзів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Найбільш поширений вид водних подорожей — круїзи. Поняття круїз охоплює організацію морських і річкових подорожей з відвіданням портових міст декількох країн. Ідея морських подорожей системою круїзу належить американцю Бобу Дікенсону, співробітнику компанії Ford Motors. Ним у 50-ті роки ХХ ст. була розроблена концепція круїзного відпочинку, яка передбачала потужну індустрію розваг на теплоході.

Цивілізований ринок морських круїзів виник після 1960 р., коли бурхливий розвиток авіаційних трансконтинентальних рейсів почав тіснити традиційні морські подорожі й було необхідно шукати нові форми даних перевезень [4].

Круїзні судна сертифікуються за 6 категоріями (зірками). До вищої, шостої, належать судна категорії суперлюкс. Круїзний ринок можна умовно поділити на два сегменти, що паралельно розвиваються: масовий (мегалайнери, довжиною понад 300 м і пасажиромісткістю до 2,000 осіб і більше) та нішовий (індивідуальний туризм на суднах невеликого розміру, пасажиромісткістю до 500 осіб). Для обох сегментів ринку характерна висока диференціація продукту, що надається: для масового сегменту — на борту судна; для нішового сегменту — на березі, під час відвідування круїзних портів [9].

Сукупний прибуток від круїзної індустрії у 2015 р. склав 39,6 млрд дол. США. Кожний круїзний пасажир витрачає в середньому до 1,700 дол. США, найбільшу частку з яких складає вартість квитка. Очікується, що у 2018 р. чисельність круїзних пасажирів досягне 24 млн осіб. Проте 70% круїзних пасажирів здійснили подорож впродовж останніх 10 років і лише 40% — останніх 5 років. Такі дані свідчать про зменшення купівельної спроможності населення. За даними КЛІА, щорічний дохід круїзного пасажирів становить близько 114 тис. дол. США.

Круїзи поєднують морський та береговий відпочинок, у т.ч. екскурсії. Пасажири морських круїзних суден не користуються послугами готелів і ресторанів та вважаються екскурсантами з особливим імміграційним паспортним режимом. У більшості випадків для країн транзиту, де пасажири виходять на берег, віза не вимагається, однак строк їх перебування, як правило, не перевищує 72 години.

Залежно від програм берегового відпочинку прийнято розрізняти дві системи організації круїзів: європейську та американську. Європейська система передбачає подорожі морем із заходом у різні порти з наданням у них екскурсійної програми. Практикуються навіть одно- та дводенні поїздки до інших міст. Така система круїзних поїздок охоплює нині до 60% всіх круїзів.

Разом з тим, набуває популярності американська система, основною метою якої є надання можливості пасажирам, що знаходяться у круїзі, відпочивати на пляжах у пунктах заходу судна.

Всі круїзи пропонують гнучкі ціни, знижки для туристів (поза сезоном, завчасне бронювання подорожі, повторне звернення тощо). Основними факторами, які впливають на ціну, є тривалість круїзу, сезон, розміщення та розмір каюти, оснащення корабля, відпочинкові програми. На багатьох кораблях співвідношення клієнтів та обслуговуючого персоналу становить 1:2 [2].

Слід враховувати, що круїзні кораблі мають найвищі оперативні видатки в індустрії туризму. Щоб покрити витрати, кораблі мають мати завантаження не менше 80—90%, авіалінії — 60—65%, готелі 50—60%. Тому круїзні послуги залишаються одними з найдорожчих у сфері туристичного обслуговування.

Річкові подорожі завдяки наявності берегового обзору більш інформативні, до того ж є можливість значної кількості стоянок. Річкові круїзи виникли набагато раніше за морські, завдяки їх відносно легшому освоєнню. Перші річкові екскурсії на човнах Темзою (Англія) були організовані ще Томасом Куком ще у 1843 р. Майже у той самий час у Північній Америці компанія American Express розпочинає регулярні екскурсії Міссісіпі на колісному пароплаві Mississippi.

Рівень доходів споживачів круїзних послуг обумовлює їх розподіл на сегменти, що можуть дозволити собі круїзну послугу бізнес-, середнього та економ-класу. У середньому споживачі круїзної послуги бізнес-, середнього та економ-класу щодня впродовж подорожі витрачають близько 500, 300 і 100 дол. США відповідно [14, с. 43].

Річкові круїзи є найбільш популярними у країнах, які мають потужні річкові та озерні системи, а також системи каналів (США, Канада — Великі озера (загальна протяжність траси по річках, озерах і каналах — понад 40 тис. км). Подібні круїзи здійснюються Нілом, Рейном, Дунаєм. Нині річкові круїзи організовуються також Ладозьким озером, басейнами Волги, Дніпра, Лени, Обі, Янцзи, ка-

налами та річками Франції та Швеції. В Україні популярними є круїзи Дунаєм та Дніпром із заходом у Чорне море.

Список найбільших у світі річкових круїзних ліній включає в себе такі: A-ROSA, AmaWaterways, Avalon Waterways, CroisiEurope, Emerald, Scenic, Tauck, Uniworld Boutique River Cruise Collection, Viking Cruises [20].

Сучасні тенденції свідчать про значну популярність поромних круїзів як різновид морських круїзів. Причина полягає в основному у їх короткій тривалості та економічності [16, с. 17].

Широко розвиненим є поромне сполучення у Балтійському басейні між Фінляндією, Швецією, Німеччиною, країнами Балтійського регіону. Незамерзаючий водний простір Балтійського моря (замерзають лише Фінська й Ботнічна затоки) дозволяє організувати постійне поромне сполучення упродовж усього року. Активні паромні перевезення здійснюються на лініях Гельсінкі й Турку (Фінляндія) — Стокгольм (Швеція) — Травемюнде, Росток (Німеччина). Саме на цих напрямках має місце стійкий пасажиропотік із платоспроможним попитом [2, с. 67].

Найбільш популярними є естонська судноплавна компанія Tallink Silja Oу, котра нині є найбільшим паромним оператором Балтики, та її конкурент — поромний оператор Viking Line.

Штаб-квартира компанії Tallink розташована в Таллінні. В 2006 р. компанія придбала фінську судноплавну компанію Silja Line, що була головним конкурентом Tallink. Потім Tallink і Silja Line об'єдналися в одну дочірню компанію Tallink Silja Oу, котра працює на території Фінляндії. В Естонії вона оперує під назвою материнської компанії AS Tallink Grupp. Пасажирам компанії пропонується доступ до всіх регіонів Балтійського моря. Цілий рік маршрути компанії з'єднують Латвію, Фінляндію, Швецію, Естонію, Данію та Аландські острови.

Viking Line (Viking Line Abp) — фінський судноплавний концерн, що здійснює пасажирські та вантажні перевезення Балтикою. Він зареєстрований на Аландських островах з головним офісом в Марієгамні, котрий також є портом приписки більшості поромів компанії.

Компанія була заснована в 1959 р. Філософія Viking Line полягає у наданні можливостей доступних морських подорожей всім категоріям пасажирів.

За даними КЛІА, в 2014 р. попит на річкові, морські та океанські круїзи досяг 22,04 млн (у перерахунку на пасажирів). Частка круїзної індустрії у світовій економіці (в грошовому виразі) досягла 119,9 млрд дол.

Топ-десять країн світу (що представляють всі найбільші регіони планети) забезпечила круїзним компаніям 19,2 млн пасажирів, на яких припадає 88% всього круїзного потоку.

За обсягом пасажиропотоку лідирують США. На них припадає більше половини (51%) сучасної кількості круїзних туристів — 11,21 млн осіб [11].

США зробили ставку на створення якісного та недорогого масового круїзного продукту. Американський ринок круїзної індустрії створив виключно привабливий та доступний сервіс для жителів Америки, Європи та Азії.

Друге місце ділять між собою Німеччина та Великобританія: 15% або 3,38 млн пасажирів. Закривають трійку лідерів Австралія, Італія та Канада. На кожну з цих країн припадає 800 тис. туристів (12%). Далі йдуть Китай, Франція, Іспанія та Норвегія, котрі разом забезпечують ще 2 млн клієнтів (або 10% від світового показника).

З 1,4 млн туристів, що вийшли в море з азійських країн в 2014 р., половина припадає на Китай. Таким чином, за рахунок Китаю глобальний турпотік було забезпечено ще 480 тис. круїзних подорожуючих [8].

У 2016 р. у круїзи по всьому світу мало вирушити не менше 24 млн пасажирів, планувалося запустити 27 нових океанських та річкових суден.

Якщо на початку 80-х рр. минулого століття круїзний ринок нараховував близько 1,5 млн пасажирів, то вже у 2006 р. це було 15 млн чол., а в 2016 р. показник, згідно прогнозам, мав вирости на 60%.

Стабільний попит на круїзний продукт обумовлює й будівництво суден: сума заявлених на 2015 р. інвестицій на створення нових океанських лайнерів перевищувала 6,5 млрд дол. У 2015 р. витрати круїзної індустрії становили майже 120 млрд дол., підтримуючи зайнятість майже 1 млн осіб [7].

Експерти КЛІА виділили 13 основних трендів розвитку круїзної індустрії на найближчі роки [21]. Серед них — зростання популярності річкових круїзів. У 2016 р., як очікувалося, на круїзні маршрути учасників КЛІА, флот яких у сукупності нараховує 170 суден, мало вийти 18 нових річкових суден. Також продовжиться зростання круїзного флоту: у 2016 р. кількість круїзних суден повинна була збільшитись на 27 одиниць.

Продовжуватиметься круїзний бум в азійському регіоні, де ще 5 років тому ринок був практично нерозвинений. Нині Азія є найбільш швидкозростаючим регіоном у круїзній індустрії. Між 2012—2014 рр. обсяг пасажирських перевезень тут подвоївся — до 1,4 млн чол. Трішки нижчі темпи зростання демонструє Австралія, але й тут за 10 років круїзний ринок виріс майже в 10 разів.

Стабільність продажів круїзного ринку буде стимулювати й зростання кількості компаній та турагентів, що продають цей продукт. На 2015 р. вже понад 30 тис. туристичних компаній є членами КЛІА, а ще 6 років тому учасників цього ринку було у два рази менше.

Щодо трендів у пріоритетах споживачів, то продовжить зростати прагнення туристів до розкоші, все більшої популярності набуватиме такий сервіс, як послуги консьєржа та персонального дворецького, гурман-круїзи та тури на яхтах. Оскільки круїзи привертають увагу платоспроможних пасажирів, то все більше брендів захочуть відкрити на борту лайнерів свої магазини. Також круїзні компанії запускають все більшу кількість послуг та розваг, націлених на сімейну аудиторію.

За оцінкою КЛІА, в 2016 р. на маршрутах зросте кількість ночівель в портах заходу, у пасажирів буде більше можливостей зануритись в місцеве середовище, зросте кількість та різноманітність екскурсій. Продовжить свій розвиток й "мультикультурний" тренд, тобто максимальне представлення національних кухонь, ресторанів, магазинів, шоу та інших елементів розваг і сервісу на борту лайнерів [7].

Китай стає другим за величиною джерелом круїзних пасажирів у світі. В 2014 р. 1,72 млн мешканців внутрішніх районів Китаю забронювали турподорожі на круїзних лайнерах, що на 43% більше, ніж у 2013 р. Темпи зростання виявилися на 20% вищими середнього показника у Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР).

У 2016 р. кількість круїзних подорожей Китаєм та за його межами, що здійснювались через 11 головних портів країни, становила понад 4,5 млн (на 84% більше в порівнянні з 2015 р.).

На 2015 р. Китай займав восьме місце на світовому ринку круїзних подорожей. За прогнозами експертів, до

Таблиця 1. Найбільші круїзні компанії світу на 2022 р.

№	Назва круїзної компанії	Кількість суден	Ліжко-місця, тис.	Пасажиро-місткість, тис. місць	Ринкова частка, %
1.	Carnival Corporation	113	273,5	13 404,0	42,1
2.	Royal Caribbean Cruises	53	144,3	7 260,9	22,8
3.	MSC Cruises	19	63,0	3 159,3	9,9
4.	Norwegian Cruise Line	27	59,1	2 878,3	9,0
Всього:		212	539,9	26 702,5	83,8

Джерело: складено авторами на основі [18].

2020 р. країна стане найбільш динамічним та жвавим круїзним ринком в АТР [6].

Цю інформацію підтверджують дані Державного управління КНР з питань туризму, згідно з якими китайський круїзний ринок може стати найбільшим в АТР. На китайському ринку вже присутні найбільші світові круїзні компанії, такі як Carnival, Royal Caribbean, Norwegian, MSC та Genting.

Міцне підґрунтя для розвитку китайського круїзного ринку було закладене політикою підтримки владою різних рівнів, особливо в приморських регіонах. Здійснюється розробка загальнонаціональної програми розвитку круїзного туризму [5].

Вік сучасних круїзних пасажирів становить 40—50 років. У 2000-х рр. цей показник був на рівні 50—60 років, що свідчить про притік більш молодих споживачів. За прогнозами спеціалістів, щорічно вік споживачів круїзних послуг буде знижуватися і до 2020 р. дорівнюватиме 35—40 рокам [14, с. 40].

Для забезпечення прибуткової роботи круїзних ліній круїзні компанії консолідують свої ресурси та утворюють холдингові структури. Суттєвими перевагами холдингових структур у круїзному туризмі є оптимізація власних ресурсів при формуванні круїзного продукту, зміцнення інвестиційного потенціалу, консолідація трудових ресурсів, збільшення контролю за процесами розвитку ринку, мобільність у прийнятті тактичних та оперативних рішень. Крім того, у порівнянні з іншими видами туризму, які мають прив'язку до регіонів і країн, через мобільність матеріальної бази у круїзному туризмі робота в межах холдингу відкриває додаткові можливості експлуатації суден упродовж усього року в різних регіонах світу [10].

Згідно з доповіддю "Круїзна Індустрія в 2015 році", опублікованому авторитетним круїзним виданням Cruise Industry News, світовий ринок індустрії морських круїзів ділять 20 спеціалізованих компаній, які, в свою чергу, належать до 4 великих груп. Очолює список найбільших круїзних компаній холдинг Carnival Corporation. Флот найбільшого з брендів, що входить до нього — Carnival Cruise Line, налічує понад 20 суден і постійно поповнюється новими. За ним йде Royal Caribbean International, а на третьому місці перебуває компанія Norwegian Cruise Line (NCL). Всі ці операторські компанії базуються у США. Четвертий у рейтингу й перший круїзний судновласник Європи — MSC Cruises. Замикає ТОП-10 провідних круїзних компаній світу іспанська Pullmantur.

Компанії, що входять до складу холдингу Carnival, контролюють 44,8% світового ринку морських круїзів. Частка шести судноплавних компаній, що йдуть за групою Royal Caribbean, становить 24,7%. Далі, три компанії Norwegian Cruise Line займають 8,9% обсягу ринку, а MSC Cruises має 6,4%. Загальний круїзний флот усіх діючих операторів нараховував в 2015 р. 300 лайнерів. Для порівняння, ще у 2000 р. їх сумарна кількість становила

237 судів. А до 2022 р. в єдиний "парк" судів круїзних компаній світу увійдуть 342 лайнера.

Майже 40% маршрутів круїзних компаній світу припадає на Карибський регіон, на другому місці — Середземномор'я (17%), на третьому — Азійсько-Тихоокеанський регіон (10,4%) [19].

Відповідно до прогнозів до 2022 р. на Carnival Corporation припадатиме 42,1% круїзного ринку, а її флот складатиме 113 суден; на Royal Caribbean Cruises відповідно — 22,8% та 53 судна; MSC Cruises — 9,9% та 19 суден; Norwegian Cruise Line — 9% та 27 суден. Таким чином, ці чотири компанії контролюватимуть 83,8% світового круїзного ринку, а їх загальний флот складатиме 212 суден (табл. 1).

Компанія Carnival Cruise Lines Inc. (CCL) є засновницею британо-американського концерну Carnival Corporation & plc, який об'єднує 12 круїзних компаній. Штаб-квартира найбільшого та найуспішнішого в світі оператора круїзних лайнерів розташована в Майямі (Флорида, США). Круїзні лайнери компанії називають "кораблями розваг". Характерною для всіх суден Carnival є форма труби, що нагадує хвостовий плавник кита. Вперше вона з'явилася в 1981 р. при будівництві нового судна *Topical*. В 2007 р. компанія зробила назви суден однотипними, що починаються словом "Carnival".

Друга за величиною круїзна компанія — американо-норвезьке спільне підприємство Royal Caribbean Cruises Ltd., яке офіційно зареєстроване в Монровії (Ліберія) та має штаб-квартиру в Майямі (США). До складу цієї компанії входить 5 дочірніх підприємств: *Celebrity Cruises*, *Royal Caribbean International*, *Pullmantur Cruises*, *Azamara Club Cruises* та *CDF Croisieres de France*. Крім того, підприємству належить 50% акцій *TUI Cruises*.

Royal Caribbean Cruises Ltd. контролює близько 25% світового круїзного ринку. Назви 42 лайнерів компанії закінчуються словами "of the Seas", включаючи 6 найбільших в світі (*Harmony of the Seas*, *Allure of the Seas*, *Oasis of the Seas* та ін.) [8].

Так найбільший в світі круїзний лайнер *Harmony of the seas* вийшов у своє перше плавання 16 травня 2016 р. Лайнер побудовано на верфі Сент-Назер у Франції, а його будівництво коштувало 1 млрд євро. Довжина судна — 362 м; ширина — 65 м; каютний фонд — 2,747 кают; водотоннажність 227 тис. т. Судно має 18 палуб (з них 16 — пасажирських). Повне завантаження судна — 6,400 гостей (при двомісному розміщенні — 5,497 гостей). Багатонаціональний екіпаж складається з 2,300 осіб.

На борту працює понад 20 ресторанів, 23 плавальних басейни і парк з понад 10 тис. рослин і 50 деревами. На кораблі є сім тематичних зон: Центральний парк; СПА та фітнес; відкрита прогулянока палуба; розваги та шоу; королівський променад; басейни та спортмайданчики; дитяча зона [12].

Norwegian Cruise Line Holdings Ltd. (*Norwegian*) є круїзною компанією, що зареєстрована на Бермудських

Таблиця 2. Світовий круїзний флот у 2013–2022 рр.

Роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість суден	292	296	300	315	329	342	355	363	366	367
Кількість ліжко-місць, тис.	443,2	455,0	483,1	496,6	525,2	554,1	598,0	628,3	637,7	640,5
Пасажиромісткість, млн місць	20,4	21,5	22,1	23,6	26,0	27,4	29,6	31,2	31,7	31,8
Зміни у %	4,9	5,1	2,7	7,0	10,2	5,3	8,1	5,3	1,5	0,5

Джерело: складено авторами на основі [18].

островах, зі штаб-квартирою у невключеній території в окрузі Майамі-Дейд (Флорида, США). Вона розпочала свою діяльність у 1966 р. під назвою Norwegian Caribbean Line. Компанія найбільш відома своєю концепцією Freestyle Cruising ("Круїзи у вільному стилі"), яка полягає в тому, що відсутній чітко визначений час для приймання їжі та не потрібна певна форма одягу. Це надало гостям її круїзних лайнерів більше свободи та вибору.

Світовий круїзний флот в 2016 р. становив 315 суден. Прогнозується, що до 2022 р. він нараховуватиме 367 суден із загальною кількістю ліжко-місць 640,5 тис. (табл. 2).

У світі існує 650 круїзних портів, з яких у Середземному морі — 158, у Чорному морі — 16 (з них на території України — 6, не рахуючи портів басейну Азовського моря та гирла річки Дунай) [9].

Україна також є морською державою. Але Чорне море за своїм географічним положенням не є транзитним, отже, для того, щоб виділитися у самостійний напрям для масового круїзного туризму не менше 5 портів повинні мати інфраструктуру, здатну обслуговувати судна довжиною понад 300 м. Нині таку інфраструктуру мають лише два чорноморські порти — Одеса (Україна) та Констанца (Румунія).

З 16 морських портів Чорноморського регіону, що підходять для прийому круїзних суден (порти Болгарії, Румунії, Росії, Грузії, Туреччини), 6 належать Україні: Одеса, Євпаторія, Ялта, Севастополь, Феодосія та Керч. Ці міста володіють унікальними історичними, культурними та туристичними пам'ятками, які могли би бути привабливими для туристів круїзних маршрутів [9]. Нажаль, всі зазначені порти, крім Одеси, розташовані на території тимчасово окупованої АР Крим.

ВИСНОВКИ

Розвиток круїзного туризму має синергетичний ефект для розвитку місцевої економіки: збільшення надходжень до бюджетів всіх рівнів; створення нових робочих місць у сферах, задіяних для обслуговування круїзного судноплавства; рекламування туристичних можливостей регіону (країни в цілому); розширення можливостей для міжнародного співробітництва; залучення інвестицій у розвиток транспортної та туристичної інфраструктури тощо.

За оцінками експертів, кожний круїзний турист під час транзитного заходу судна у порт в середньому за 10 годин стоянки витрачає в місті перебування від 50 до 100 євро. Отже, круїзний туризм є вельми прибутковою галуззю економіки [9].

Найбільша питома вага у споживанні круїзних послуг припадає на мешканців країн Північної Америки. Це обумовлено досить високим рівнем життя у цьому регіоні, наявністю відповідних природних ресурсів тощо. Специфікою цього сегменту є те, що на північноамериканському ринку круїзних перевезень функціонують національні судноплавні та туристичні компанії. Така організація круїзного бізнесу обмежує доступ іноземних судноплавних компаній і сприяє розвитку економік країн Північної Америки.

Європейський морський туризм, хоч і поступається за обсягами північноамериканському, щорічно нарощує прибутки. Мешканці європейських країн формують до 30% попиту на світовому ринку круїзних послуг. У європейському круїзному бізнесі функціонує п'ятірка країн, які розподіляють між собою близько 80% прибутків: Велика Британія, Німеччина, Італія, Іспанія та Франція.

Останнім часом відзначається азійський регіон з 12—15% попиту на круїзні послуги. Однією з найбільш перспективних країн Азії для розвитку круїзного туризму є Китай. Попит на круїзні подорожі населення азійських країн дещо відрізняється від світових. Основною туристичною дестинацією є країни Європи (60%) та країни регіону (40%). А частка країн Карибського басейну у структурі попиту є незначною та становить близько 14% [14, с. 37—40].

Спостерігається тенденція набуття великої популярності круїзів на поромях як різновиду морських круїзів. У країнах Європи найбільш популярними поромними операторами є компанії Tallink Silja Oу та Viking Line.

Для забезпечення прибуткової роботи круїзних ліній компанії консолідують свої ресурси та утворюють холдингові структури. Світовий ринок індустрії морських круїзів ділять 20 спеціалізованих компаній, які, у свою чергу, належать до 4 великих груп. Відповідно до прогнозів до 2022 р. чотири провідні компанії (Carnival Corporation, Royal Caribbean Cruises, MSC Cruises, Norwegian Cruise Line) контролюватимуть 83,8% світового круїзного ринку.

Література:

1. Александрова А.Ю. Международный туризм. — М.: Аспект Пресс, 2001. — 461 с.
2. Герасименко В.Г., Замкова А.В. Организация транспортных подорожей и перевозень туристов: навч. посібник. — Харків: "Бурун Книга", 2011. — 116 с.
3. Жихарева В.В. Экономика морского транспорта: учебник / [В.В. Жихарева, А.М. Котлубай, О.Н. Кибик и др.]. — Харьков: БУРУН КНИГА, 2012. — 480 с.
4. Зацепина Н.О. История возникновения та сучасний стан круїзного туризму в світі // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. — 2012. — Вип. XXXIV. — С. 233—234.
5. Китайский круизный рынок обещает стать крупнейшим в АТР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://russian.news.cn/2016-11/13/c_135826027.htm
6. Китай станет вторым по величине круизным рынком мира, пишет "Жэньминь Жибао" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://24.kg/bolshoj_tirazh/21317_kitay_stanet_vtoryim_po_velichine_kruiznyim_ryinkom_mira_pishet_jenmin_jibao/?full
7. Круизный рынок в 2016 году планирует 60% рост [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.atorus.ru/news/press-centre/new/34480.html>
8. Круизный рынок Украины и мира [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cruiseek.com/news/kruiznyy-rynok-ukrainy-i-mira.html>
9. Круїзне судноплавство як чинник розвитку приморських регіонів України. Аналітична записка. Націо-

нальний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.niss.gov.ua/articles/1054/>

10. Мельник І.Л. Інноваційні зміни на ринку круїзного туризму // Бізнес Інформ. — 2014. — № 12. — С. 313—319.

11. Мировой круизный рынок стремительно растет [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cruiseek.com/news/mirovoy-kruiznyy-rynok-stremitelno-rastet>

12. Найбільший у світі круїзний лайнер відправився в перше плавання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unian.ua/world/1346045-naybilshiy-u-sviti-kruizniy-layner-vidpravivsia-v-pershe-plavannya.html>

13. Нездойминов С.Г. Современный потенциал региональных рынков морских круизов // Экономика, предпринимательство и право. — № 2. — том 6. — 2016. — С. 136—145.

14. Нестерова К.С. Державна регуляторна політика сприяння розвитку морського туризму в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. — НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. — Одеса, 2016. — 193 с.

15. Основные тенденции в сфере путешествий в 2016 году [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://prohotelia.com.ua/2015/12/osnovnye-tendencii-v-sfere-puteshestviy-v-2016-godu/>

16. Осташ В.М. Популярные регионы круизного туризма // Вокруг света. — 2009. — № 19. — С. 15—19.

17. Ярова Н.В., Воркунова О.В., Лищенко В.С. Развитие круизного судноплавства на Черном море // Научный взгляд в будущее. — Вып. 4. Т. 1. — Одесса: КУП-РИЕНКО СВ, 2016. — 94 с. — С. 4—10.

18. Cruise Industry News / 2016—2017 Annual Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.cruiseindustrynews.com/annual-cruise-industry-report.html>

19. Cruise Line International Organization [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cruising.org/>

20. Growth spurt river cruising [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.travelweekly.com/River-Cruising/Growth-spurt-river-cruising>

21. 13 Trends Coming to Cruising in 2016 (And What They Mean) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.travelpulse.com/news/cruise/13-trends-coming-to-cruising-in-2016-and-what-they-mean.html>

References:

1. Aleksandrova, A.Yu. (2001), *Mezhdunarodnyy turizm* [International tourism], Aspekt Press, Moscow, Russia.

2. Herasymenko, V.H. and Zamkova, A.V. (2011), *Orhanizatsiia transportnykh podorozhej i perevezen' turystiv* [Organization of transport travel and transportation of tourists], Burun Knyha, Kharkiv, Ukraine.

3. Zhihareva, V.V. Kotlubaj, A.M. and Kibik, O.N. (2012), *Jekonomika morskogo transporta* [Economy of sea transport], Burun Knyha, Kharkiv, Ukraine.

4. Zatssepina, N.O. (2012), "History of the emergence and current state of cruise tourism in the world", *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. XXXIV, pp. 233—234.

5. The official site of SINHUA News (2016), "Kitajskij kruiznyj rynek obeshhaet stat' krupnejshim v ATR", available at: http://russian.news.cn/2016-11/13/c_1358260-27.htm (Accessed 15 January 2018).

6. The official site of Information agency 24 (2015), "Kitaj stanet vtorym po velichine kruiznym rynkom mira, pishet 'Zhjen'min' Zhibao'", available at: https://24.kg/bolshoj_tirazh/21317_kitaj_stanet_vtoryim_po_velichine_kruiznyim_ryнком_mira_pishet_jenmin_jibao/?full (Accessed 15 January 2018).

7. The official site of Russian Tour Operators Association (2016), "Kruiznyj rynek v 2016 godu planiruet 60% rost", available at: <http://www.atorus.ru/news/press-centre/new/34480.html> (Accessed 15 January 2018).

8. The official site of Kruizik company (2015), "Kruiznyj rynek Ukrainy i mira", available at: <http://cruiseek.com/news/kruiznyy-rynek-ukrainy-i-mira.html> (Accessed 15 January 2018).

9. National Institute for Strategic Studies (2012), "Cruise shipping as a factor of the development of Ukrainian coastal regions", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1054/> (Accessed 15 January 2018).

10. Mel'nyk, I.L. (2014), "Innovative changes in the cruise tourism market", *Biznes Inform*, vol. 12, pp. 313—319.

11. The official site of Kruizik company (2014), "Mirovoj kruiznyj rynek stremitel'no rastet", available at: <http://cruiseek.com/news/mirovoy-kruiznyy-rynok-stremitelno-rastet> (Accessed 15 January 2018).

12. The official site of UNIAN information agency (2016), "Najbil'shyj u sviti kruiznyj lajner vidpravivsia v pershe plavannia" available at: <https://www.unian.ua/world/1346045-naybilshiy-u-sviti-kruizniy-layner-vidpravivsia-v-pershe-plavannya.html> (Accessed 15 January 2018).

13. Nezdojminov, S.G. (2016), "The current potential of regional markets for sea cruises" *Jekonomika, predprinimatel'stvo i pravo*, vol. 6, pp. 136—145.

14. Nesterova, K.S. (2016), "State regulatory policy for promoting maritime tourism development in Ukraine", Ph.D. Thesis, Economy and management of the national economy, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Research National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine.

15. The official site of Hotelia: hotel business online (2015), "Osnovnye tendencii v sfere puteshestvij v 2016 godu", available at: [http://prohotelia.com.ua/2015/12/osnovnye-tendencii-v-sfere-puteshestvij-v-2016-godu/](http://prohotelia.com.ua/2015/12/osnovnye-tendencii-v-sfere-puteshestviy-v-2016-godu/) (Accessed 15 January 2018).

16. Ostah, V.M. (2009), "Popular regions of cruise tourism", *Vokrug sveta*, vol. 19, pp. 15—19.

17. Yarova, N.V. Vorkunova, O.V. and Lischenko, V.S. (2016), "The development of cruise shipping on the Black Sea", *Nauchnyj vzgljad v budushhee*, vol. 1, pp. 4—10.

18. The official site of Cruise Industry News (2017), "2016-2017 Annual Report", available at: <https://www.cruiseindustrynews.com/annual-cruise-industry-report.html> (Accessed 15 January 2018).

19. The official site of Cruise Line International Organization (2018), available at: <http://www.cruising.org/> (Accessed 15 January 2018).

20. The official site of Travel weekly (2016), "Growth spurt river cruising", available at: <http://www.travelweekly.com/River-Cruising/Growth-spurt-river-cruising> (Accessed 15 January 2018).

21. The official site of Travel pulse (2015), "13 Trends Coming to Cruising in 2016 (And What They Mean)", available at: <http://www.travelpulse.com/news/cruise/13-trends-coming-to-cruising-in-2016-and-what-they-mean.html> (Accessed 15 January 2018).

Стаття надійшла до редакції 12.02.2018 р.